

KOMMUNALØKONOMISK SVERMANALYSE · REVIDERTE 2025-TALL · 16.06.2026

Gran kommune

Økonomisk handlingsrom mot 2030

Behovskorrigert KOSTRA-analyse av en spredt Hadelands-landkommune med tynt skattegrunnlag og lite finansiell støtpute. Gran skriver ut eiendomsskatt og driver barnevern og flere tjenester nøkternt under behov — men gikk i 2024 med et reelt underskudd og måtte tappe disposisjonsfondet. Kommunen svarer nå med strukturelle grep: nedlegging av tre skoler og samling av institusjonsdriften på Sagatangen, for å hente ut effektiviseringspotensialet i for mange små enheter og et høyt sykefravær.

–29,8 mill

reelt driftsresultat 2024 (–2,0 %) — det formelle +57,3 mill var blåst opp av Hans-kompensasjon; tjenesteområdene hadde merforbruk ~31 mill (kap. 4)

11,4 %

disposisjonsfond 2025 — driftsbåret, ikke finansbåret; tappet med 23 mill i 2024. Ingen energi-/finansfond som løfter fondet (kap. 4)

+11,2 mill

grunnskole over behov (2025) — desentralisert struktur; tre skoler vedtatt nedlagt (kap. 3)

–17,7 mill

barnevern under behov (2025) — stabilt og dypt; nøktern drift under budsjettpress, forsvarlighet ikke dokumentert (kap. 1, 6)

Hovedår 2025 (reviderte KOSTRA-tall); 2024 som sammenligning. Kommunenr 3446 (Innlandet), ~14 000 innbyggere (folketall-nevner 2025 = 13 689). SSB revidert 16.06.2026. Alle markeringer: **VISER** = tall med kilde · **TOLKNING** = vurdering. Språkregel: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Sammendrag for kommunestyret: nøktern landkommune som tærer på reservene

VISER Gran driver i 2025 flere store tjenester **under behovsnivå**: barnevern –17,7 mill, administrasjon –3,8 mill, barnehage –3,1 mill og kommunehelse –1,4 mill. To sektorer ligger klart **over behov**: grunnskole +11,2 mill og sosial +2,0 mill. Pleie og omsorg snudde fra langt under behov i 2024 (–14,7 mill) til litt over i 2025 (+3,6 mill). Disposisjonsfondet er 11,4 %, netto driftsresultat 0,1 %, og netto lånegjeld 68,9 %.

TOLKNING Gran er en spredt landkommune med **tynt skattegrunnlag og lite finansiell støtpute**. I motsetning til formuende kommuner har Gran **ingen energi-/finansfond** — fondet på 11,4 % er bygd av tidligere driftsoverskudd og blir nå tappet. Kommunen **har eiendomsskatt** (3,4 ‰ bolig/fritid, 2025), så under-behov-sektorene kan ikke forklares med fravalgt inntekt. Driveren bak innstramningen er ikke skattesvikt alene, men at marginen mellom inntekter og utgifter er tynn: 2024 endte med et **reelt underskudd på –29,8 mill (–2,0 %)** da Hans-kompensasjonen tas bort, og kommunen måtte bruke 23 mill av disposisjonsfondet. Svaret er målrettede strukturgrep — ikke flat ostehøvel.

2024 → 2025-utviklingen. Det mest slående er *PLO-svingen*: fra –14,7 mill under behov (2024) til +3,6 mill over (2025), etter at helse- og omsorgsbudsjettet ble økt +24,9 mill (269,5 → 294,4 mill) pga. aktivitetsvekst og «særlige behov». Sosial-avviket ble mer enn halvert (+9,1 → +2,0 mill) gjennom uttalt aktiv innsats mot sosialhjelpsbehovet. Grunnskole og barnevern ligger stabilt henholdsvis over og under behov. 2025 er hovedåret; 2024 vises som sammenligning.

AVVIK MOT BEHOV, MILL KR/ÅR	PLO	GRUNNSK.	BARNEH.	KOM.HELSE	SOSIAL	BARNEV.	ADM.
2024 (revidert)	–14,7	+12,9	–7,0	–3,2	+9,1	–18,1	–5,9
2025 (revidert)	+3,6	+11,2	–3,1	–1,4	+2,0	–17,7	–3,8

Hovedbildet i fem punkter

- Reelt underskudd i 2024** (–29,8 mill, –2,0 %) — det formelle +57,3 mill var blåst opp av Hans-kompensasjon; tjenesteområdene hadde merforbruk ~31 mill (kap. 4).
- Driftsbåren soliditet under press** — disposisjonsfond 11,4 %, tappet med 23 mill i 2024; ingen finans-/energifond som løfter fondet (kap. 4).
- Grunnskole over behov** (+11,2 mill) pga. desentralisert struktur — tre skoler vedtatt nedlagt, indikasjon på effektiviseringspotensial under realisering (kap. 3).
- PLO-svingen** fra under til over behov drevet av +24,9 mill budsjettøkning og høyt sykefravær (8,6 %) som drar opp vikar-/overtidskostnad (kap. 2).
- Gran HAR eiendomsskatt** (3,4 ‰) — under-behov-sektorene skyldes tynt skattegrunnlag, ikke fravalgt inntekt (kap. 5).

Det viktigste skillet i rapporten. Gran har ikke et bredt utgiftsproblem — flere tjenester drives under behov, og kommunen har allerede tatt i bruk inntektssiden (eiendomsskatt). Problemet er at **marginen er tynn**: reelt underskudd i 2024 og et fond uten finansbåren støtpute. Spørsmålet kommunestyret bør

stille er todelt: **hvor robust** er en driftsøkonomi som tærer på reservene uten et finansfond i ryggen, og **hvor langt** kan de tunge under-behov- tjenestene (særlig barnevern) drives før forsvarlighetsgulvet treffes.

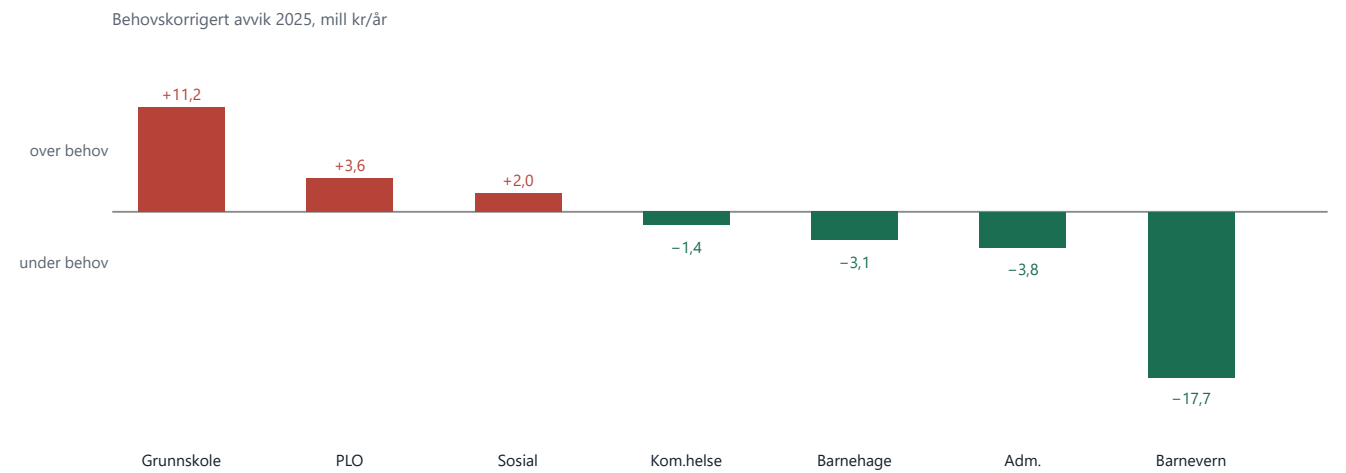
Behovskorrigerings mot Grønt hefte-kriteriene. Landssnitt PLO netto (Landet uten Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582 kr/innb. Kapittel 6 dokumenterer metode, kilder og forbehold — herunder de ærlige kildehullene.

1 · Det behovskorrigerte bildet: nøktern drift med to over-behov-sektorer

VISER Korrigert for utgiftsbehovet i inntektssystemet (Grønt hefte) driver Gran i 2025 fire sektorer under behovsnivå og to klart over. Pleie og omsorg ligger så vidt over etter en stor sving fra 2024:

SEKTOR	AVVIK MILL 2025	KR/INNB 2025	AVVIK MILL 2024	RETNING
Grunnskole	+11,2	+818	+12,9	klart over behov
Pleie og omsorg	+3,6	+265	-14,7	snudde fra under til over
Sosial	+2,0	+149	+9,1	over, men mer enn halvert
Kommunehelse	-1,4	-102	-3,2	så vidt under
Barnehage	-3,1	-229	-7,0	under behov
Administrasjon	-3,8	-276	-5,9	under behov
Barnevern	-17,7	-1 293	-18,1	stabilt langt under

2025 hovedår (reviderte tall); 2024 som sammenligning. Forventet = behovsindeks × landssnitt; negativt avvik = under behovsnivå. Folketall-nevner 2025 = 13 689.

TOLKNING Mønsteret er en nøktern landkommune, ikke bredt overforbruk. De to over-behov- sektorene har hver sin forklaring: **grunnskole** (+11,2 mill) henger sammen med en desentralisert struktur med mange små enheter (gruppestørrelse 16,6), og **sosial** (+2,0 mill) er et fallende avvik kommunen aktivt arbeider ned. På den andre siden ligger **barnevern** stabilt og dypt under behov (-17,7 mill), noe som kan være villet effektivitet *eller* underdekning. «Ostehøvel» er feil verktøy i sektorer som alt ligger under behov — der er ytterligere kutt kapasitetsrisiko, ikke en indikasjon på effektiviseringspotensial. Det reelle potensialet ligger i strukturen (skole, kap. 3) og i finanssiden (kap. 4).

To kvalitative forbehold til behovsbildet. Drift dypt under behov kan være villet effektivitet *eller* underdekning. For **barnevern** framstår det stabile under-behov-avviket som villet/strukturell nøktern drift under budsjettpress (familie/velferd har ~7 mill innsparingskrav i 2026), ikke overflod — men forsvarligheten er ikke dokumentert i åpne kilder (kap. 6). For **grunnskole** leverer Gran samtidig solide

resultater (grunnskolepoeng 42,2), som trekker i retning av at over-behov-forbruket er strukturdrevet (mange små enheter), ikke svak kvalitet.

2 · Pleie og omsorg: svingen fra under til over behov — aktivitet og sykefravær

VISER Grans PLO-brutto er **40 137 kr/innb** i 2025. Behovskorrigert snudde PLO fra –14,7 mill under behov (2024) til +3,6 mill over (2025). Drill-down på funksjon og art:

PLO-STRUKTUR 2025	KR/INNB	ARTER / NØKKELTALL 2025	VERDI
SUM PLO brutto	40 137	Lønn, kr/innb	30 253
— Institusjon (253+261)	16 942	Kjøp fra private, kr/innb	6 290
— Hjemmebaserte (254+257+258)	21 268	Refusjon ressurskrevende, kr/innb	3 301
herav funksjon 257	8 319	Brutto per institusjonsplass, kr	1 744 609
		Andel 80+ langtidsopphold	6,9 %

Landssnitt PLO netto (Landet uten Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Folketall-nevner 2025 = 13 689.

TOLKNING To trekk peker seg ut. For det første er **hjemmetjenesten tung** (21 268 kr/innb, funksjon 257 alene 8 319) — Gran bærer en stor hjemmetjenestebyrde. For det andre er institusjonsdriften **dyr per plass** (~1,74 mill/plass) ved lav andel langtidsplasser (6,9 %), forenlig med tunge brukere og en struktur vridd mot hjemmebaserte tjenester. Svingen fra under til over behov henger sammen med at helse- og omsorgsbudsjettet ble økt +24,9 mill (269,5 → 294,4 mill) pga. aktivitetsvekst og «særlige behov». Et drifts- og enhetskostnadspotensial kan finnes i bemannings- og kjøpsmiksen, men gulvet er forsvarlighetskravet, og kutt rettet mot de tyngste brukerne gir liten nettoeffekt fordi refusjonen for ressurskrevende (3 301 kr/innb) faller bort.

Sykefravær som kostnadsdriver. Legemeldt sykefravær blant kommunens ansatte er **8,6 %** mot landssnitt 7,7 %. Kommunen kobler dette direkte til økonomien: «høyt sykefravær i mange tjenesteområder førte også til økte kostnader til vikarer, innleie av personell og overtid». En del av PLO-merkostnaden er dermed ikke tjenesteproduksjon, men vikar/overtid utløst av fravær — en indikasjon på effektiviseringspotensial som ligger i å redusere fraværet, ikke i å presse bemanningen ytterligere. (Forbehold: sykefravær per sektor er ikke tallfestet i grunnlaget, kun samlet tall — se kap. 6.)

3 · Grunnskole: over behov pga. desentralisert struktur — nå under konsolidering

VISER Grunnskole er den klart største og mest stabile **over-behov-sektoren** i Gran: +11,2 mill i 2025 (+818 kr/innb), litt ned fra +12,9 mill i 2024. Gruppestørrelse(2) er 16,6 — små grupper. Samtidig er grunnskolepoengene 42,2, et solid resultat.

TOLKNING Over-behov-forbruket forklares **ikke** av svak kvalitet, men av strukturen i en geografisk spredt landkommune:

1. **Desentralisert skolestruktur med mange små enheter.** Små grupper (16,6) koster mer per elev. Dette er den sannsynlige driveren bak at grunnskole ligger over behov, samtidig som resultatene (grunnskolepoeng 42,2) er gode.
2. **Strukturen er under avvikling.** Kommunestyret vedtok i mai 2024 ny barnehage- og skolestruktur: 4 av 7 barneskoler beholdes, mens **Grymyr, Sanne og Moen skoler legges ned**. Dette forklarer både hvorfor skole ligger over behov (mange enheter) og hvorfor avviket faller litt fra 2024 til 2025 (struktur under avvikling).

Hvorfor dette er rapportens tydeligste effektiviseringsgrep. Nedleggingen av tre skoler er den mest konkrete *indikasjonen på effektiviseringspotensial* i kommunen — et strukturgrep, ikke et flatt kutt. Det treffer nettopp der over-behov-avviket oppstår (for mange små enheter), og realiseres allerede: oppvekst (barnehage/skole/PPT) har et innsparingskrav på knapt 4 mill i 2026, blant annet redusert administrasjonsressurs og færre årsverk som følge av den nye strukturen.

LAG 3 Gulvet er skoletilbudets tilgjengelighet. I en spredt landkommune er reiseavstand en reell skranke — strukturkonsolidering kan hente ut potensialet, men kan ikke drives lenger enn at elevene fortsatt har et forsvarlig skoletilbud innen rimelig reisetid. Effektiviseringspotensialet er reelt, men det er ikke ubegrenset.

Avstemming mot VISER. Det er viktig å skille kommunens nominelle budsjettgrep fra de behovskorrigerende avvikene. Nedleggingen av tre skoler er et strukturvedtak (mai 2024) som forklarer *retningen* i VISER-tallet (avvik faller +12,9 → +11,2 mill), men de to størrelsene må ikke forveksles. VISER-avviket er behovskorrigert mot Grønt hefte; budsjettkuttet er et nominelt kronebeløp.

4 · Finans: driftsbåren soliditet under press — uten finansfond i ryggen

% AV BRUTTO DRIFTSINNTEKTER	2025	REFERANSE / KOMMENTAR
Netto driftsresultat	0,1	tynn margin; langt under TBU-anbefaling 1,75
Disposisjonsfond	11,4	driftsbåret — tappet med 23 mill i 2024; ingen finans-/energifond
Netto lånegjeld	68,9	moderat — holdes oppe av Sagatangen-investeringen

Reviderte tall (KOSTRA). NDR-tallet 0,1 % gjelder 2025. Eiendomsskatt 3,4 ‰ bolig/fritid (2025).

Det reelle 2024-resultatet — det viktigste finanstallet. Gran oppga formelt et netto driftsresultat på **+57,3 mill** i 2024 (VISER) — men kommunen understreker selv at dette var blåst opp av statlig kompensasjon for skadene etter ekstremværet «Hans» (2023). Korrigert for Hans-kompensasjonen var det reelle resultatet et **underskudd på –29,8 mill, tilsvarende –2,0 % av driftsinntektene** (TOLKNING/avstemming). Tjenesteområdene hadde samlet et merforbruk på knapt 31 mill mot budsjett. For å gjøre opp regnskapet måtte kommunen bruke **23 mill av disposisjonsfondet — om lag 21,8 mill mer enn budsjettet**. NDR-tallet 0,1 % i faktaarket gjelder 2025 og er et annet år; vær oppmerksom på at 2024 nominelt (+57,3) og reelt (–29,8) spriker kraftig.

VISER Disposisjonsfondet er 11,4 % og netto lånegjeld 68,9 %. Sykefraværet (8,6 %) ligger over landssnittet (7,7 %). **TOLKNING** Soliditeten er **driftsbåren, ikke finansbåren**. Gran har **ingen energifond eller kraftformue** av Asker-typen som løfter fondet. De 11,4 % er bygd opp av tidligere driftsoverskudd, og 2024 viser at fondet nå tappes (–23 mill på ett år). Med NDR på bare 0,1 % i 2025 er marginen mellom inntekter og utgifter tynn; fondet er bufferen som holder ROBEK-grensen på avstand, men trenden er nedovergående dersom driften ikke strammes inn. Lånegjelden (68,9 %) er moderat, men holdes oppe av en stor investering (Sagatangen, kap. 5).

Den ærlige lesningen. Gran er ikke en formuende kommune som Asker — det finnes ingen finansformue å lene seg på. «11,4 % fond» og «0,1 % NDR» bør leses sammen: en moderat buffer bygd på drift, som ble tappet i 2024 og som er avhengig av at de varslede innstrammingene faktisk realiseres. To svake driftsår uten et finansfond i ryggen ville bringe kommunen nær ROBEK-grensen.

5 · Handlingsrom: målrettede kutt, en stor investering og en allerede brukt inntektsside

VISER Grans innstramming for 2026 er **målrettet, ikke ren ostepøl**: helse og omsorg ~6 mill (bl.a. avvikle matombrining til hjemmeboende og redusere antall institusjonsplasser), familie/velferd ~7 mill, oppvekst ~4 mill (redusert administrasjon og færre årsverk fra ny skolestruktur) og stab/støtte ~1 mill. Samtidig er **Sagatangen helse- og omsorgssenter** (96 sykehjemsplasser + 16 omsorgsboliger) den dominerende investeringen.

TOLKNING At kuttene er *målrettede* (konkrete tjenestekutt som matombrining, strukturgrep i skole) snarere enn flate er en styrke — de treffer der potensialet faktisk er. **Sagatangen** er en samling og modernisering av institusjonsdriften: faktaarkets dyre institusjonsplass (1,74 mill/plass) og lave andel 80+ på langtidsopphold (6,9 %) tyder på at Gran allerede driver institusjon dyrt per plass og har dreid mot hjemmebaserte tjenester. Investeringen er hovedgrunnen til at netto lånegjeld (68,9 %) holder seg oppe tross driftsinnstramming — den binder framtidig handlingsrom, men svarer på et reelt kapasitets- og effektivitetsbehov.

Inntektssiden: eiendomsskatt

	GREP	LAG	STATUS	FRIKSJON
I1	Eiendomsskatt — allerede innført; 3,4 ‰ bolig/fritid, 50 000 bunnfradrag (2025)	Inntekt	i bruk	lav/middels

VISER Gran **har** eiendomsskatt på bolig og fritidseiendom — sats 3,4 promille (2025), bunnfradrag 50 000 kr per godkjent boenhet. **TOLKNING** Dette er en viktig forskjell fra formuende kommuner som frivillig avstår eiendomsskatt. Gran har altså **ikke** en stor ubrukt inntektsopsjon — under-behov-sektorene kan ikke forklares med at kommunen velger bort inntekt. Forklaringen er et relativt **tynt eget skattegrunnlag** som gjør at marginene blir små selv med eiendomsskatt. Inntektssiden er i hovedsak allerede tatt i bruk; handlingsrommet ligger derfor på utgiftssiden (struktur og sykefravær) snarere enn i nye inntekter.

Handlingsromslogikken. Inntektssiden er langt på vei brukt (eiendomsskatt er innført). De tunge under-behov- tjenestene (særlig barnevern) gir lite ytterligere potensial uten kapasitetsrisiko. Det reelle handlingsrommet ligger i (a) å realisere strukturgrepene (skolenedlegging, samling på Sagatangen) som er vedtatt, og (b) å redusere det høye sykefraværet som driver vikar- og overtidskostnad i PLO. Dette er gjennomføringsoppgaver, ikke identifiseringsproblemer.

6 · Metode, kvalitetssikring og forbehold

VISER / TOLKNING-skillet

Gjennom hele rapporten skiller vi **VISER** (tall med kilde) fra **TOLKNING** (vurdering). De behovskorrigerte avvikene, PLO-drill-down, finansindikatorene og sektortallene er VISER. Avstemmingen av det reelle 2024-resultatet (–29,8 mill bak det formelle +57,3 mill), forklaringen på grunnskole- og PLO-avvikene og vurderingen av om barnevernets lavkostdrift er villet effektivitet eller underdekning er TOLKNING. Språkregelen er konsekvent: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «løsning».

Kilder

- **SSB / KOSTRA** — reviderte 2025-tall (publisert 16.06.2026); behovskorrigerte avvik, PLO-funksjons- og artsdata, finansindikatorer.
- **Grønt hefte (KDD)** — utgiftsbehov/kostnadsnøkler for behovskorrigeringen.
- **Gran kommunes egne kilder** — foreløpig resultat 2024 (reelt underskudd –29,8 mill, Hans-korrigert), budsjett/økonomiplan 2025–2028 (vedtatt 19.12.2024), kommunedirektørens budsjettforslag 2026 (okt. 2025), skolestrukturprosjektet (mai 2024), Sagatangen-prosjektet og eiendomsskattesiden (3,4 %).

Forbehold og kildehull (ærlig om hva som ikke ble funnet)

1. **Ingen Gran-spesifikke forvaltningsrevisjoner** (kontrollutvalget / Innlandet Revisjon IKS) for økonomistyring, pleie/omsorg, barnevern eller sykefravær ble lokalisert via nettsøk. Bør hentes direkte fra kontrollutvalgssekretariatet / Innlandet Revisjon IKS.
2. **Ingen Gran-spesifikke statlige tilsyn** (Statsforvalteren i Innlandet / Helsetilsynet) for helse/omsorg, barnevern eller NAV ble funnet ved søk. Det betyr ikke at slike ikke finnes — bør verifiseres direkte mot helsetilsynet.no og statsforvalteren.no/innlandet.
3. **Robotblokkering av kommunens nettsted.** gran.kommune.no returnerte HTTP 404 på direkte sidehenting, så flere tall er basert på søkemotor-utdrag, ikke fulltekst-PDF. Eksakt resultat per tjenesteområde, sektorvis sykefravær og tallfesting av vikar/overtid bør hentes fra Framsikt-versjonen av årsmelding 2024/2025.
4. **Sektorvis sykefravær er ikke tallfestet** — kun samlet legemeldt tall (8,6 %) er kjent; fordelingen per sektor (trolig høyest i PLO) er ikke funnet tallfestet.
5. **Barnevern — ansvarlighet ved lav ressursbruk.** Det store under-behov-avviket (–17,7 mill) er ikke verifisert mot tilsyn/fristbrudd; om det er effektiv drift eller underdekning er tolkning, ikke dokumentert.
6. **Det reelle 2024-resultatet** (–29,8 mill) er en Hans-korrigert avstemming, ikke et offisielt publisert KOSTRA-tall. Det formelle NDR var +57,3 mill.

Hva analysen bevisst ikke gjør. Den anbefaler ikke flat osthøvel i sektorer som alt ligger under behov (kapasitetsrisiko, ikke potensial), den leser ikke det formelle +57,3 mill 2024-resultatet som reell soliditet, og den tolker ikke barnevernets lave forbruk som dokumentert forsvarlig drift. Hovedfunnene — den driftsbårne soliditeten under press og strukturgrepene (skole, Sagatangen) som svar på effektiviseringspotensialet — og hovedforbeholdet — fraværet av Gran-spesifikke revisjoner/tilsyn — er rapportens viktigste lesninger.

Kilder: SSB/KOSTRA (reviderte 2025-tall, publisert 16.06.2026) · Grønt hefte 2025/2026 (KDD) · Gran kommunes foreløpig resultat 2024, budsjett/økonomiplan 2025–2028, budsjettforslag 2026, skolestruktur- og Sagatangen-prosjektet, eiendomsskattesiden. Hovedår 2025; 2024 som sammenligning. Analysen følger VISER/TOLKNING-skillet og språkregelen om «effektiviseringspotensial». Flere tall er fra søkemotor-utdrag pga. robotblokkering av kommunens nettsted — se forbehold.